

ابعاد اقتصادی و اجتماعی اعتبارات خرد

احمد حاج‌علیزاده / عضو هیات مدیره و معاون توانمندسازی بنیاد علوی

در دهه ۱۹۸۵ بانک جهانی اعلام می‌کند که: تحقیقات تجربی درباره رشد و توسعه نشان می‌دهد بازارها محرک‌های مهم توسعه‌اند و برنامه‌ریزی متمرکز و دولتی دارای محدودیت‌هایی است. آزادسازی اقتصادی منجر به عدم تمرکز قدرت سیاسی می‌شود و از نقش بخش عمومی در اقتصاد می‌کاهد و این امر به توسعه اقتصادی می‌انجامد (توی، ۱۹۹۳، ۴۸). در این راستا بسط و برنامه‌ریزی برای اعتبارات خرد بعنوان مداخله‌گر توسعه بازارهای جدید را گسترش داده، فرهنگ بازار آزاد را ارتقا می‌دهد و تضمین‌کننده حداقل مداخله دولت می‌شود. کارفرمایان بنگلهایی را

ایجاد می‌کنند که بازارهای محلی را درگیر اقتصاد کلان می‌نمایند، آنها را فعال می‌سازد و بعنوان عنصر اساسی کاهش فقر در مناطق روستایی و توسعه نیافته عمل می‌کنند. اینها همه سیاست‌های نتولیبرال اقتصادی بود که توسط فریدمن، بوئر، بانک جهانی و دولتهایی مثل ایالات متحده و انگلستان جهت تعدیل اقتصادی و اتخاذ سیاست‌های نوین در نظر گرفته می‌شد اعتبارات خرد نیز حاصل این تفکر اقتصادی است (روت، ۱۹۹۷، ۲۵).

به لحاظ مفهوم شناسی "اعتبار" را می‌توان یک مفهوم قدرت یا وسیله تأمین توانایی مالی و قدرت اقتصادی برای فقرا و قشر آسیب پذیر دانست که توسط یک منبع سازمانی و طبق شرایط وام دهی و وام‌گیری که از قبل توافق شده در نظر گرفته می‌شود که برای هر دو طرف سودمند است (Mahbubur، ۲۰۰۵). در خصوص اعتبارات خرد تعریف واحدی وجود ندارد و هر کشوری یا موسسه‌ای متناسب با شرایط و اهداف خود آن را تعریف نموده است. اعتبارات خرد یکی از مباحث عمده‌ای در اقتصاد جهانی است.

که پس از تغییرات نظری در تئوریهای اقتصادی و دیدگاههای توسعه به عنوان یک محرک اقتصادی برای کشورهای در حال توسعه و کشورهایی که با مشکل تورم و بیکاری فزاینده روبرو هستند و توزیع ثروت و درآمد چندان عادلانه نیست، بعنوان کلید حل معما در نظر گرفته شده است. شکست‌های اقتصادی و ناکلمی‌ها در کاهش فقر اقتصادی در کشورهای در حال توسعه در دهه‌های ۱۹۸۰، ۱۹۹۰ آژانس‌ها و سازمان‌های بزرگ اعطا کننده وام مثل بانک جهانی و دولت‌هایی مثل ایالات متحده و صندوق بین‌المللی پول، به طور فزاینده‌ای استفاده از بنگاه‌های خرد در توسعه را به عنوان برنامه محوری جهت کاهش فقر اتخاذ نموده‌اند. مطالعات جدید در جهان نشان می‌یابد که دسترسی به خدمات اعتبار خرد باعث افزایش سطح درآمد، افزایش هزینه‌های خدمات بهداشتی و آموزش و پرورش، افزایش سرمایه و تولید ثروت و توسعه شبکه‌های اجتماعی، کسب مهارت، دسترسی به بازار و افزایش قدرت چانه‌زنی و همکاری بیشتر با دولت در برنامه‌های توسعه کشاورزی شده است (Maurice Sakwa، ۲۰۱۴).

ظرفیت سازی: به محض آن که افراد در کار یکدیگر جمع شدند، گلم بعدی ارتقای توانایی و ظرفیت آنها برای کار گروهی و ایفای نقش سازنده در گروه می‌باشد.

مالکیت و کنترل: زمانی که افراد از توانایی لازم برای برنامه ریزی، اجرا و نظارت بر فعالیت های اقتصادی-اجتماعی برخوردار شدند، موضوع کنترل آنها بر کل این فعالیت ها اهمیت می یابد.

برقراری ارتباط با محیط خارج: مانند بازار، موسسه های مالی و اعتباری، سیاستگذاران، کارکنان و کارگزاران دولتی و غیره، یکی از اصول توانمندسازی افراد در جوامع است.

تواناسازی: تواناسازی افراد در جوامع محلی فعالیتی تک بعدی و صرفا با کارکرد توسعه اقتصادی یا اجتماعی نیست بلکه فرایندی چند کارکردی بوده و در راستای دستیابی به اهداف توسعه ای یک کشور، محله و روستا دارای وجوه یا جنبه های متنوع و گوناگون از جمله: روانشناسی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سازمانی، سیاسی و نمادی است (یاسوری، ۱۳۹۰: ۵۰).

تاریخچه ایجاد صندوق های اعتبارات خرد در ایران

در سال ۱۳۷۸ ایجاد صندوق های اعتبارات خرد برای اولین بار در کشور ایران در دفتر امور زنان روستایی جهاد پایه گذاری و پایلوت آن در روستای فیروز جاه بابل ایجاد شد و پس از موفقیت پایلوت، طرح ظرفیت ۵ سال در سراسر کشور توسعه یافت و سایر موسسات و سازمانهای دولتی مانند سازمان جنگل ها (طرح ترسیب کربن) و سازمان بهزیستی (طرح گروههای خودیار) پس از موفقیت پروژه امور زنان روستایی در طی سالهای بعدی ایجاد گردید. سال ۱۳۹۴ در راستای اجرای اقتصاد مقاومتی و بنا به توصیه مقام معظم رهبری مبنی بر تعیین شهر الگوی اقتصاد مقاومتی ملی، طرح آبادانی و پیشرفت شهرستان قلعه گنج در جهت توسعه جوامع محلی و رفع محرومیت از روستاهای هدف با استفاده از تجارب اعتبارات خرد تحت عنوان صندوق آبادانی و پیشرفت به اجرا درآمد.

صندوق آبادانی و پیشرفت روستا تشکلی اجتماعی-اقتصادی است که هدف آن بسیج و مدیریت منابع مالی قابل دسترس از طریق گروه های آبادانی و پیشرفت روستایی در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی و اقتصاد اجتماعی، تولید و اشتغال سازگار با محیط زیست، انجام عملیات آبادانی روستا و افزایش سطح دانش و مهارت جامعه محلی می باشد.

فرآیند تشکیل صندوق های توسعه از ابتدا با رویکرد جلب مشارکت مردم محلی در امر توسعه پایدار و توانمندسازی همراه بوده است. توانمندسازی، برنامه حل مساله از درون برپایه توسعه اجتماعات محلی است به نحوی که الگوهایی از توسعه درونزای محلی شکل گرفته که می توان به سایر اجتماعات تعمیم داده شود.

مطالعات نشان داده اعضای صندوق های اعتبارات خرد علاوه بر افزایش سطح درآمد و رشد اقتصادی از نظر اجتماعی و فرهنگی رشد می کنند. بطوریکه این امر باعث می شود که آنها با هویت خود و دیگران بهتر آشنا شده و در بین آنها نوعی احساس تعلق ایجاد شود

بانک جهانی (۲۰۰۰) هدف از اعطای اعتبارات به روستاییان را کاهش فقر، ایجاد اشتغال، درآمد پایداری زیست محیطی و فراهم کردن زمینه رفاه و بهزیستی روستاییان می داند (ESCAP, ۱۹۹۶-۲، PP-۳). صندوق بین المللی توسعه کشاورزی نیز انگیزه اعطای اعتبارات به روستاییان را که از طریق بسیج منابع و دانش به مثابه ابزاری راهبردی و مکمل و ائتلاف پویای روستاییان، دولت، مؤسسه های توسعه و اعتبار، سازمان های غیردولتی و بخش خصوصی اجرایی شود را به شرح ذیل بیان می کند (IFAD, ۲۰۰۳):

- ۱- تحرک اجتماعی، بالابردن آگاهی ها، آموزش و قدرتی به فقیران؛
- ۲- افزایش اعتماد به نفس فقیران، ظرفیت سازی های محلی و؛
- ۳- فراهم سازی زمینه کار گروهی برای ایجاد دارایی و زیرساخت تولید محلی. ویژگی های اقتصادی اعتبارات خرد را می توان به شرح ذیل طبقه بندی کرد: کاهش فقر با توانمندسازی؛ پرداخت وام بطور مستقیم و بدون دریافت وثیقه به تولید کنندگان خرد و اقشار کم درآمد؛ درآمدزایی و ایجاد اشتغال؛ توانمندسازی و بهبود استاندارد زندگی است.

ویژگی های اجتماعی اعتبارات خرد

مطالعات نشان داده اعضای صندوق های اعتبارات خرد علاوه بر افزایش سطح درآمد و رشد اقتصادی از نظر اجتماعی و فرهنگی رشد می کنند بطوریکه این امر باعث می شود که آنها با هویت خود و دیگران بهتر آشنا شده و در بین آنها نوعی احساس تعلق ایجاد شود. مزایای این کار جمعی که سبب توانمندی آنها می شود عبارت است از: